

ALEKSANDER MAKIEJEW
KATERYNA MORGUN
ANETTA BUZUK
D o n i e c k

Analiza motywacji nauki dodatkowego języka obcego na uczelni technicznej

Humanistyczny charakter kształcenia przyszłych wykwalifikowanych specjalistów z dziedzin technicznych na uczelni wyższej wywołuje zazwyczaj problem ustalenia optymalnych relacji między przedmiotami humanistycznymi, ogólnotechnicznymi i specjalistycznymi. I o ile w ciągu wielu lat, głównie metodą prób i błędów, wypracowano wystarczająco racjonalne relacje między dwiema ostatnimi grupami dyscyplin, to na temat pozycji przedmiotów humanistycznych raczej nie można wypowiadać kategorię sądów. Jeszcze całkiem niedawno wiele czasu przeznaczano na zgłębianie „nauk” nie tyle humanistycznych, co ideologicznych (komunizm naukowy, ateizm itp.). Jednakże dziś, w dobie wszechobecnego pragmatyzmu, plany zajęć w bloku humanistycznym zawierają szerokie spektrum nauk, począwszy od komunikacji biznesowej, na podstawach programowania neurolingwistycznego kończąc. I już zupełnie nie poddają się tradycyjnej kwalifikacji (według kryterium humanistyczny/techniczny) wszelkie modne „fundraisingi”, „brandingi” i „namingi”. Nie zastanawiając się nad celowością studiowania tego rodzaju nauk i ich użyteczności w zakresie podnoszenia poziomu intelektualno-profesjonalnego studentów, a nie tylko ich ogólnej erudycji, warto zwrócić uwagę na zjawisko bezsprzecznie korzystne, a mianowicie naukę na uczelni technicznej języków obcych, także tych nieprzewidzianych w programach nauczania.

W związku z intensywną integracją Ukrainy z ogólnoeuropejskimi procesami unifikacji systemów kształcenia wyższego, globalizacji biznesu oraz

wzajemnym medialnym przenikaniem się kultur, w procesie kształcenia specjalistów z dziedzin technicznych na pierwszy plan wysuwa się problem biegłości w posługiwaniu się jednym lub kilkoma językami obcymi. Chociaż jeszcze, niestety, znaczna liczba absolwentów Donieckiego Państwowego Uniwersytetu Technicznego (DonNTU) określa swój poziom znajomości języka jako „władam ze słownikiem”, mimo to w ostatnim dziesięcioleciu poziom i stopień posługiwania się językami obcymi wśród absolwentów znacznie się poprawił. Obowiązkowy kurs ogólny języka obcego jest uzupełniony zajęciami fakultatywnymi, które dają wszystkim chętnym możliwość poznawania lub doskonalenia znajomości języka w ciągu całego okresu studiów. Dotyczy to, przede wszystkim, języka angielskiego, który jest językiem globalnej komunikacji, ale także niemieckiego i francuskiego — najbardziej rozpowszechnionych języków obcych na uczelniach technicznych Ukrainy.

Istniejące w DonNTU tzw. wydziały językowo-techniczne (angielski, niemiecki, francuski oraz polski) mają pewne cechy specyficzne, np. podwójny program studiów, rekrutacja studentów, którzy zakończyli już pierwszy rok studiów na podstawowym kierunku itp. Po ukończeniu studiów na takim wydziale studenci osiągają wysoki poziom zaawansowania językowego, szczególnie w zakresie słownictwa technicznego. Należy zaznaczyć, że na Polskim Wydziale Technicznym (PWT), nauka odbywa się, jak dotychczas, wyłącznie na zasadach fakultatywnych, w odróżnieniu od innych wydziałów językowych, np. niemieckiego DTF.

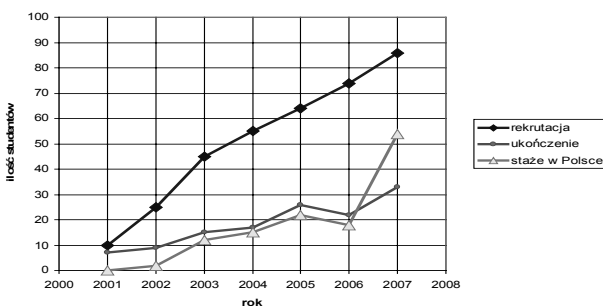
Polskie placówki dyplomatyczne, śledząc sytuację społeczno-ekonomiczną na Ukrainie w ciągu ostatnich trzech-pięciu lat, zauważają gwałtowny wzrost zainteresowania językiem polskim nie tylko na uczelniach filologicznych, lecz także na uniwersytetach i w instytutach technicznych. Przykładem tego jest PWT, utworzony w DonNTU w 2001 r. Obiektywne trudności w tworzeniu tego najmłodszego językowo-technicznego wydziału DonNTU nie pozwoliły nam jeszcze w pełni rozwinąć form kształcenia studentów z przedmiotów specjalistycznych z polskim językiem wykładowym, ale do tego dążymy.

Podstawą koncepcji działalności PWT jest w tej chwili zapewnienie jak najlepszego poziomu kształcenia językowego na zajęciach fakultatywnych z dodatkowego języka europejskiego oraz możliwości praktycznego zastosowania zdobytej wiedzy podczas krótko- i długotrwałych staży w Polsce, w których bierze udział większość studentów.

Połączenie intensywnego (3—6 godzin tygodniowo w ciągu minimum dwóch semestrów) kursu językowego, prowadzonego przez wykładowcę z Polski (native speaker) z następującą później praktyką, stażem albo podjęciem studiów na polskiej uczelni, dają dobre rezultaty. W 2005 r. 10 studen-

tów było w Polsce na trzytygodniowej praktyce językowej, 4 przez jeden semestr studiowało w Polsce, a 5 odbyło w polskich firmach staż w wymiarze od dwu do sześciu miesięcy. Corocznie 2—3 osoby odbywają intensywny kurs na letnich szkołach języka polskiego w Lublinie i Cieszynie. Oczywiście, im dłuższy okres przebywania w środowisku polskojęzycznym, tym lepsze są rezultaty w zakresie opanowania sprawności językowych, bardziej wszechstronny rozwój i utrwalenie wiedzy zdobytej na uczelni. Jednakże również krótkotrwałe praktyki językowe przynoszą nieoczekiwane efekty: 90% praktykantów kontynuuje naukę na kursie dla zaawansowanych. Motywacja jest oczywista — intensywna praktyka językowa wyraźnie uniaocznia wszelkie braki i zaniedbania w podstawowym przygotowaniu.

Dynamika rekrutacji, ukończenia i staże w Polsce

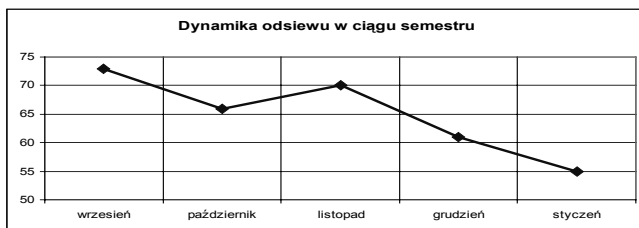

Rysunek 1

Czynniki motywujące studentów z grup zaawansowanych pokrywają się prawie całkowicie z motywacją studentów rozpoczynających naukę języka. Wszyscy dążą do usunięcia swoich braków językowych i za cel stawiają sobie znalezienie miejsca do odbycia w Polsce praktyk zawodowych w zakresie własnej specjalności. Dlatego PWT ściśle współpracuje z polskimi lokalnymi oddziałami organizacji studenckiej AIESEC, zajmującej się międzynarodową wymianą studentów.

Wśród studentów PWT, którzy rozpoczęli zajęcia z języka polskiego w roku akademickim 2005/2006, przeprowadzono ankietę, mającą na celu szczegółowe zapoznanie się i analizę motywów wyboru dodatkowego języka obcego, chociaż w ramach obowiązkowego programu studiów uczą się już dwóch innych języków obcych. W wyniku wrześniowej rekrutacji przyjęliśmy około 70 osób, z których stworzyliśmy dwie grupy po 25—35 studentów. Grupy były dość liczne, ale, jak pokazuje praktyka, na zajęciach fakultatywnych następuje dość duży odsiew studentów po pierwszym roku nauki

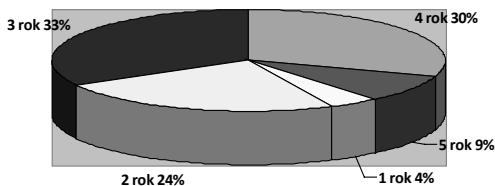
— pełny roczny kurs kończą najbardziej wytrwale, silnie zmotywowane osoby. Dynamikę odsiewu studentów w ciągu semestru przedstawia rys. 2.

Rysunek 2

Wahania liczebności widoczne na wykresie, można objaśnić dużą rotacją studentów w czasie semestru — jedni studenci odchodzą z grupy, na ich miejsce pojawiają się osoby, do których informacja o rekrutacji dotarła z opóźnieniem. Ciekawostką jest fakt, że w grupie — 33% studentów stanowili mężczyźni, 67% kobiety. Podobny stosunek odnotowano w latach poprzednich. Warto zauważyć, że w ciągu semestru ubyło ponad 50% mężczyzn.

Ponieważ rekrutacja na PWT zawsze miała charakter otwarty, wśród studentów nieraz pojawia się 1 lub 2 przedstawiciele innych uczelni, np. Uniwersytetu Narodowego, Akademii Zarządzania itp. Poniższy wykres przedstawia natomiast podział studentów według lat studiów:

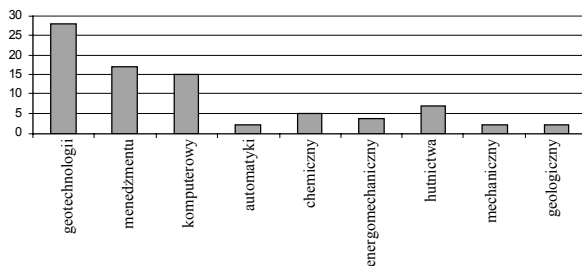

Rysunek 3. Podział studentów według lat studiów

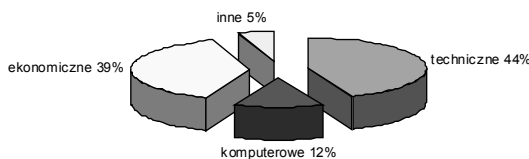
Wynika z tego jasno, że dopiero po 2—3 latach studiów na uczelni większość studentów uświadamia sobie konieczność podnoszenia kwalifikacji językowych. Analogicznie niezbyt liczna grupa studentów piątego roku wykazuje istnienie czynników powstrzymujących — konieczność przygotowania pracy dyplomowej i pewien pesymizm, niedowierzenie, że w krótkim czasie można cokolwiek zmienić.

W roku akademickim 2005/2006 wśród uczestników zajęć byli przedstawiciele 27 kierunków. Jak zwykle mniej było studentów specjalności komputerowych, których praktyczne potrzeby zawodowe w zupełności zaspokajają znajomość języka angielskiego; całkiem sporo zaś specjalności z grupy finansowo-

-ekonomicznych — od zarządzania ochroną środowiska do księgowości i audytu. Na większości kierunków menadżerskich obowiązuje nauka dwu języków obcych, więc podjęcie nauki kolejnego języka nie wymaga przelamywania barier psychicznych i jest o wiele łatwiejsze. Jedna z dziewcząt zaznaczyła w ankiecie, że oprócz polskiego, uczy się jeszcze języka koreańskiego, a angielski, niemiecki i francuski poznała już w wystarczająco dobrym stopniu.

Rysunek 4. Podział studentów ze względu na wydziały

Rysunek 5. Podział według specjalności

Większość uczestników zajęć to studenci kierunków inżyniersko-technicznych, wśród których przeważają specjalności związane z górnictwem i ochroną środowiska. Jednostkowo lub po 2—3 osoby zdarzają się mechanicy, geolodzy, metalurzy czy chemicy.

Wśród 50 studentów przeprowadzono ankietę, w której mogli oni wymienić po kilka przyczyn motywacji do nauki języka polskiego, więc liczba udzielonych odpowiedzi jest znacznie wyższa. Sondaż nie ma charakteru socjologicznego, ponieważ grupa badawcza nie była dobierana jako grupa reprezentatywna. Jego celem było raczej zaspokojenie naszej ciekawości odnośnie czynników motywacyjnych studentów.

Warto podkreślić, że PWT utrzymuje ścisły kontakt z organizacjami polonijnymi z Doniecka i obwodu, zrzeszającymi osoby pochodzenia polskiego. Wśród tych osób podstawowym czynnikiem wyboru zajęć z języka polskiego jest chęć poznania języka przodków, ale jedynie czterech ankietowanych studentów PWT odpowiedziało twierdząco na pytanie o polskie pochodzenie.

Siedemnaście osób jako czynnik motywujący wskazało zainteresowanie historią i kulturą Polski, trzy — zainteresowanie ekonomicznymi osiągnięciami tego kraju w ostatnim dziesięcioleciu. Dla dwunastu studentów język polski jest atrakcyjny ze względu na szansę znalezienia pracy za granicą (wśród nich ośmiu studentów wybrało polski jako język najbliższego geograficznie sąsiada). Poszerzenie kręgu znajomości i możliwość zawarcia nowych przyjaźni wskazało dziewiętnaście osób. Czwooro już wcześniej było w Polsce w celach turystycznych i chciałoby pojechać tam jeszcze raz. Te właśnie osoby zaznaczyły, że znajomość języka pozwoliłaby im dowiedzieć się więcej o kraju. Dziesięć odpowiedzi brzmiało: postanowienie uczenia się języków obcych. Tam najczęściej mieliśmy do czynienia ze sformulowaniem typu: „zdolności językowe” czy „zamilowanie do języków”.

Odpowiedzi kuriozalne:

- po prostu ciekawość (7 osób);
- dla towarzystwa, dla rozmów z kolegami (1);
- urzekająca dowolność uczestnictwa i brak przymusu (1);
- niepowtarzalna wymowa (brzmienie) języka (2);
- chęć zawarcia znajomości z Lewandowskim — polskim legionistą klubu piłkarskiego „Szachtar” Donieck (1 studentka).

Brak opłaty za zajęcia na PWT jako czynnik zachęcający wskazały tylko cztery osoby. Wysoki poziom nauczania przez polskiego wykładowcę wymienił tylko jeden student. Dla większości było to pierwsze doświadczenie nauki języka obcego z native speakerem. Siedemnastu ankietowanych jako motyw wskazało łatwość nauki, wynikająca z podobieństwa języka polskiego do ukraińskiego i/lub rosyjskiego. Taka odpowiedź była najbardziej rozpowszechniona wśród studentów rozpoczynających naukę. Studenci drugiego roku i lat następnych zauważają, że analogie między językami wschodnio- i zachodniosłowiańskimi, obok pewnych ułatwień, przynoszą też wiele trudności, zupełnie innych niż problemy w nauce języków romańskich lub germańskich. Ci studenci, którzy na co dzień nie mówią po ukraińsku, podkreślili, że w miarę doskonalenia znajomości języka polskiego występują trudności związane z wyraźnym rozgraniczeniem języka polskiego i ukraińskiego¹, a mianowicie zwiększa się liczba błędnego używania słów polskich przy komunikacji w języku ukraińskim.

Z ankiet jasno wynika, że istnieje związek pomiędzy ogólnym wysokim poziomem rozwoju intelektualnego studenta a jego wysokim stopniem mo-

¹ Na przykład prawidłowe zastosowanie słów: *адпес* (ros. r.m.), *adres* (pol. r.m.), ale *адпеса* (ukr. r.ż.) albo *визум* (ros. r.m.), *візум* (ukr.r.m.), ale *візюта* (pol. r.ż.)

tywacji. Świadczy o tym choćby brak błędów gramatycznych i precyzja wypowiedzi. Natomiast ankiety zawierające odpowiedzi dość prymitywne nasycone są błędami językowymi.

Związek pomiędzy poziomem motywacji i osiągnięciem wyznaczonych celów będzie można zbadać dopiero pod koniec cyklu rocznego na podstawie sondażu końcowego (forma ankiety jest w opracowaniu). Chęć zdawania końcowego egzaminu certyfikатовego wyraziło 100% nowicjuszy, ale doświadczenie pokazuje, że przystępuje do niego tylko 25—30% rozpoczynających naukę.

Katarzyna Morgun — absolwentka Polskiego Wydziału Technicznego, specjalność: ekonomia; metodyk PWT, organizatorka oraz kierownik studenckich praktyk w Polsce i wszystkich naukowo-kulturalnych imprez odbywających się na Wydziale. Stypendystka Rządu RP — odbyła roczny staż naukowy w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie. W 2008 r. ukończyła w ramach wspólnego projektu *Teraz Wrocław* kurs doskonalący dla osób uczących języka polskiego.

Anetta Buzuk — absolwentka filologii polskiej, w latach 2007—2008 nauczycielka języka polskiego na Polskim Wydziale Technicznym, na który została oddelegowana przez Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli.